

۱. شناخت معروف و منکر

مقدمه

در شماره گذشته از ویژه نامه های ویژه محرم، اشاره داشتیم یکی از شرایط مهم انجام درست امر به معروف و نهی از که از موضع گیری های امام(ع) در موقع مقتضی، مکاتبات، منکر، شناخت معروفها و منکرها و شرایط و شیوه های آن وصایا، سخنان، خطبه ها و نیز بررسی های روایی و تاریخی و است. (در تحریر الوسیله امام خمینی، ج ۱، ص ۴۷۵ و ۴۷۶)

حتی متون زیارتی برمی آید که مهم ترین عامل در عاشورای همه شرایط آورده شده است) سال شصت و یکم هجری موضوع اساسی و بنیانی امر به اگر کسی معروف و منکر را نشناسد، نمی تواند دیگران را به معروف و نهی از منکر می باشد و اصولاً همین ویژگی ارزش انجام کاری دعوت و یا از آن باز دارد. از قدیم گفته اند: «خفته نهضت را ارتقاء داده و به موجب آن شایستگی پیدا کرده و را خفته کی کند بیدار».

همچنین بر اهمیت و جایگاه امر به معروف و نهی از منکر یک پزشک معالج زمانی می تواند به درمان بیمار بپردازد که و شیوه های آن به قلم حجت الاسلام والمسلمین عیسی درد او را بشناسد و به نوع و ریشه های آن آگاه باشد. بنابراین برای در امان ماندن از هر گونه آفت اقدامات جا هلانه در امر عیسی زاده مروری داشتیم.

در این شماره نیز بخش دیگری از مقاله این عضو هیئت به معروف و نهی از منکر، ضرورت دارد انجام این فریضه علمی و مدیر گروه فرهنگ نامه های پژوهشکده فرهنگ و الهی با شناخت کافی از معروفها و منکرها و شیوه های معارف قرآن پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی با موضوع صحیح انجام آن باشد.

«نقش امر به معروف در اجرایی شدن آموزه های دینی» را البته این نکته را نیز باید توجه داشت که جایگاه این شرط نسبت به امر به معروف مثل جایگاه شرط طهارت است از پیش رو می گذرانیم.

نسبت به نماز، یعنی همان‌گونه که برای انجام نماز واجب باید شرط طهارت را تحصیل کرد، شناخت معروف و منکرات امر به معروف و نهی از منکر واجب است.

۳. ضرر و زیان نداشتن

یکی دیگر از شرایط امر به معروف و نهی از منکر، ضرر و زیان نداشتن است. (برای آگاهی از نظریات فقهی در مورد این شرط، به منابع فقهی مثل تحریر الوسیله، کتاب امر به معروف رجوع شود)

این فرضه‌الهی، پیامدهای مهم و ارزشمندی دارد، بنابراین اگر به شکل صحیح و خوب اجرا نشود و یا زیان بار باشد، نمی‌تواند یک امر خدایی به شمار آید، چرا که با هدف آن

سازگار نیست؛ به عنوان مثال اگر امر به معروف و نهی از منکر کسی منجر به بدینی او از اصل دین شود، معلوم نیست،

چنین کاری صحیح باشد. استاد شهید مرتضی مطهری؛ در این باره فرمودند: «ممکن است من گاهی امر به معروف و نهی

از منکر بکنم، بخواهم خدمتی به اسلام بکنم، ولی همین امر به معروف و نهی از منکر من ... مفسده‌ای برای اسلام به وجود آورد که آن مفسده از این خدمتی که من از این راه به اسلام می‌کنم، بیشتر است. بسیارند افرادی که نهی از منکر

می‌کنند، ولی نه تنها نتیجه ای نمی‌گیرند، بلکه با نهی از منکر در جایی اثر ندارد، وجوب آن ساقط نمی‌شود، پس

اگر گمان کنیم که اجرای آن تأثیرگذار است، واجب است به آن عمل کنیم. (امام خمینی، تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۱۳۱ و ۱۳۲)

البته باید توجه داشت که منظور از ضرر و زیان نداشتن، ضرر و زیان شخصی نیست که بگوییم این فرضه به شرطی نداشتن امر به معروف و نهی از منکر نمی‌توان دست روی امر کننده به معروف و نهی کننده از منکر نداشته باشد. هر چند که ضرر و زیان شخصی هم در آن حائز اهمیت و قابل بررسی است.

امام خمینی؛ ضمن اشاره به اینکه هر گونه ضرر جسمی موجب سقوط این تکلیف نیست (روح الله موسوی خمینی،

درباره شرط احتمال تأثیر، توجه به این نکته ضروری است که گاهی ممکن است تکرار یک سخن و ادامه امر و نهی در قبال این امر و نهی چه به دست می‌آید و چه از دست می‌رود ... در صورتی که حفظ شعائر دین و از بین بردن گمراهی، نیازمند خون باشد، نه تنها از اموال گذشتن که جانبازی نیز در چنین شرایطی واجب است. (همان، ص ۴۷۲)

باشد، شناخت معروف و منکرات نیز این گونه است، باید برای انجام تکلیف امر به معروف و نهی از منکر، این شرط را تحصیل کرد، این فرضه به معروف و منکرات عدم آگاهی به معروفات و منکرات، انجام دادن این فرضه الهی متوقف شود، و جامعه اسلامی به پیامد خطرناک ترک این امر مقدس الهی دچار شود. لذا فرد مؤمن و مسلمان وظیفه دارد

برای انجام دادن این فرضه بسیار مهم، نسبت به شناخت معروفات و منکرات و شیوه‌های صحیح انجام آن اقدام کند.

۲. احتمال تأثیر

یکی دیگر از شرایط امر به معروف و نهی از منکر، احتمال تأثیر است. همان‌گونه که در بخش‌های قبلی اشاره شد.

(همین کتاب، اهمیت و جایگاه امر به معروف)

امر به معروف و نهی از منکر کاری بیهوده و بی هدف نیست، بلکه برنامه‌ای است حساب شده، با مقررات خاص و شرایط ویژه. اهمیت این وظیفه همگانی به حدی است که خداوند بزرگ اجرای آن را حتی در صورت گمان قوی به تأثیر نداشت واجب می‌داند. از این‌رو در منابع فقهی آمده است: حتی اگر احتمال زیاد دهیم که امر به معروف و نهی از منکر در جایی اثر ندارد، وجوب آن ساقط نمی‌شود، پس اگر گمان کنیم که اجرای آن تأثیرگذار است، واجب است به آن عمل کنیم. (امام خمینی، تحریر الوسیله، ج ۱، ص ۱۳۱ و ۱۳۲)

برخی از کارشناسان علوم اسلامی معتقدند که به بهانه تأثیر نداشتن امر به معروف و نهی از منکر نمی‌توان دست روی دست گذاشت و این فرضه را رها کرد، بلکه هر فردی باید در پی تأثیر امر به معروف و نهی از منکر باشد و هر جا با شکست مواجه شد، آن را ریشه یابی کند و علل آن را بشناسد و برطرف نماید. (حسین، نوری همدانی، امر به معروف و نهی از منکر، ص ۱۵۳ و ۱۵۵)

درباره شرط احتمال تأثیر، توجه به این نکته ضروری است که گاهی ممکن است تکرار یک سخن و ادامه امر و نهی در کسی اثر داشته باشد یا باعث دست برداشتن خطاکار از عمل زشتش در آینده باشد. همچنین ممکن است امر و نهی باعث شود خطاکار عمل زشت خود را دیرتر انجام دهد، یا احتمال داده شود که از مقدار گناهش بکاهد، یا گناه بزرگ و ۴۷۳).

شهید مطهری؛ نیز با تأکید بر این نکته می‌فرماید: «بیان بر شرایط چهار گانه ذکر شده که برای همگان لازم است، در چه موضوعی می‌خواهی امر به معروف و نهی از منکر شرایط دیگر اخلاقی نیز، مطرح می‌باشد که در تأثیر امر کنی؟ یک وقت موضوع کوچکی است، مثلاً کسی کوچه به معروف و نهی از منکر نقش بسیار مهمی دارد، در اصل وجوب امر به معروف و نهی از منکر، ضرورت ندارد اما را کثیف می‌کند، پوست خربزه را می‌اندازد در کوچه که نباید بیندازد، شما اینجا باید نهی از منکر کنید حالا اگر شما برای نهی از منکر کردن در چنین مسئله‌ای به خاطر پوست خربزه در کوچه اندختن بدانید یک فحش ناموسی به شما باید بیندازد، شما اینجا باید نهی از منکر کنید کار آن قدر ارزش ندارد که شما یک می‌دهد، در این صورت این کار آن قدر ارزش ندارد که شما یک فحش ناموسی بشنوید. یک وقت هم هست ... می‌بینید، قرآن به خطر افتاده است ... وضعیت در سرحد به خطرافتادن قرآن و اصول قرآنی است، در سرحد به خطر افتادن عدالت است، آیا در این جامی‌گویی امر به معروف نکن، حرف نزن، نهی از منکر نکن، که اگر این را بگوییم جانم در خطر است، آبرویم در خطر است؟! (مرتضی مطهری، حماسه حسینی، ج ۲، ص ۱۲۹ و ۱۳۰)

۵-۱. اصلاح و خودسازی
یکی از شرایط اخلاقی که نقش مهمی در تأثیرگذاری امر به معروف و نهی از منکر دارد، اصلاح و خودسازی، تزکیه و تهذیب نفس می‌باشد، کسی که بدون اصلاح نفس خود، در صدد راهنمایی و هدایت دیگران باشد، بهره‌ای از این کار نخواهد برد و سخنان و مواضع او تأثیری در شنوندگان نخواهد داشت.

۵-۲. رعایت عدالت

رعایت عدالت و ترک گناه، یکی از صفات ویژه و اصلی مبلغان امر به معروف و ناهی از منکر است. این شرط برای سایر افراد واجب نیست؛ اما ضرورت و لزوم آن برای مبلغان و عالمان دین، امر روشن و بدیهی است.

در این باره عالم ربانی محمد Mehdi نراقی فرموده است: «کسی که امر به معروف و نهی از منکر می‌کند، لازم نیست عادل باشد و یا به آنچه امر و نهی می‌کند، حتماً عمل نماید، زیرا اولاً دلایل وجوب آن مطلق و بدون قید و شرط است. ثانیاً: بر کسی که فعل حرامی را انجام می‌دهد و در دیگری نیز آن را مشاهده می‌کند، دو چیز واجب است: یکی ترک آن و دیگری نهی از آن. و اگر یکی از آن دو را ترک کرد، وجوب دیگری از میان نمی‌رود، زیرا در غیر این صورت، امر و نهی بر معصوم، واجب نخواهد بود و بنابراین، باب امر به معروف و نهی از منکر، به کلی بسته می‌شود ...

آنچه درباره لازم نبودن شرط عدالت در امر به معروف و نهی از منکر یاد کردیم، در مورد افراد رعیت و مردم معمولی است که از منکر آگاه می‌شوند. اما شخصی که خود را در منصب اصلاح حال مردم و ارشاد و هدایت آنان و بیان احکام الهی با نیابت از رسول اکرم (ص) و ائمه معصومین (ع): قرارداد، ناچار باید دارای عدالت و تقواو علم به کتاب خدا و سنت (احادیث) و دیگر شرایط ... باشد. بنابراین انکار و تقبیح (وارد شده در روایات) مخصوص اوست و نه عامه مردم.» (محمد Mehdi

در چه موضوعی می‌خواهی امر به معروف و نهی از منکر کنی؟ یک وقت موضوع کوچکی است، مثلاً کسی کوچه را کثیف می‌کند، پوست خربزه را می‌اندازد در کوچه که نباید بیندازد، شما اینجا باید نهی از منکر کنید حالا اگر شما برای نهی از منکر کردن در چنین مسئله‌ای به خاطر پوست خربزه در کوچه اندختن بدانید یک فحش ناموسی به شما می‌دهد، در این صورت این کار آن قدر ارزش ندارد که شما یک فحش ناموسی بشنوید. یک وقت هم هست ... می‌بینید، قرآن به خطر افتاده است ... وضعیت در سرحد به خطرافتادن قرآن و اصول قرآنی است، در سرحد به خطر افتادن عدالت است، آیا در این جامی‌گویی امر به معروف نکن، حرف نزن، نهی از منکر نکن، که اگر این را بگوییم جانم در خطر است، آبرویم در خطر است؟!

این که در قرآن و حدیث، این همه از ارزش و پاداش استقامت و جانبازی در راه خدا و امر به معروف و نهی از منکر سخن به میان آمده خود تأییدی است بر اینکه در راه اجرای این وظیفه الهی در موارد بسیار مهم و حیاتی، باید به استقبال خطر و سختی‌ها رفت.

۴. اصرار بر گناه

همانگونه که برخی از بیماری‌ها، سطحی و زود گذرند و بعضی هم به دلیل قوی بودن بیمار در برابر میکروب‌ها، بدون نیاز به مصرف دارو، خود به خود از بین می‌روند، در بین خطاكاران نیز چنین افرادی هستند که ممکن است به دلیل ضعف ایمان و یا بر اثر اتفاق و غفلت، خطایی را مرتکب شوند، ولی بالاصله وجدانشان آن‌ها را سرزنش کند، یا از هدایت‌هایی بهره‌مند گردند و دست از کجری بردارند. بدیهی است، که این قبیل افراد، نیازی به امر و نهی ندارند و چه بسا اجرای امر به معروف و نهی از منکر در مورد آنان، به نوعی عیب جویی، آبروریزی و نمک بر زخم پاشیدن باشد که خود گناه بزرگی است.

بنابراین، عمل به این فریضه الهی زمانی واجب است که شخص بر انجام گناه اصرار بورزد و خود در صدد اصلاح و بازگشت به راه راست بر نیاید.

۵. رعایت شرایط اخلاقی

در انجام فریضه مقدس امر به معروف و نهی از منکر، علاوه روایات) مخصوص اوست و نه عامه مردم.» (محمد Mehdi

۴. ولایت گریزی و فاصله گرفتن از خط رهبری.
۵. بد دفاع کردن از نظام، امام و ولایت.
۶. انتقاد سوزنده به جای انتقاد سازنده.
۷. سیاه نمایی و نادیده‌گرفتن خدمات انقلاب و نظام برای دانشمندان - باید حرف دیگران را در مورد خود پیذیرند و از ارشاد و امر به معروف آن‌ها، ناراحت نشوند و با تمام وجود از آن استقبال کنند تا با این رفتار و پندپذیری، الگو و اسوه‌ای باشند برای دیگران.
۸. ایجاد بدینی به نظام و خدمت‌گزاران صادق با گرفتن رشوه و هدیه همراه با توجیه آن.
۹. همسویی با دشمنان نظام و انقلاب و همدست شدن با بیگانگان برای رسیدن به اهداف سیاسی.
۱۰. بدین کردن مردم به نظام از راه برخورد ناصحیح با ارباب رجوع در ادارات.
۱۱. شایعه‌پراکنی و غبارآلود کردن فضای فرهنگی، سیاسی جامعه و ایجاد تردید در عقاید مردم نسبت به نظام و انقلاب.
۱۲. مخالفت زبانی، قلمی و عملی با نظام اسلامی که حفظ آن به فرموده امام راحل از اوجب واجبات است.
۱۳. نشناختن دشمن و توطئه‌های آنان.
۱۴. بی‌تفاوتی در مقابل ترویج ضدارزش‌ها و فرهنگ غربی.
۱۵. تعمیم ضعف‌های بعضی از مسئولان به کل نظام اسلامی.
۱۶. عدم استقامت و پایداری انقلابیون و متدينان در هنگام حوادث.
۱۷. بزرگ نمایی قدرت دشمنان و مروع شدن در مقابل آنان.
۱۸. بی‌تفاوتی در برابر ستم‌های واردہ بر مسلمانان مظلوم عقل و شرع، محکوم و دردیف گناه و کارهای زشت قرار گرفته باشد و موجب باخواست الهی در روز قیامت شود. منکرات انواع و اقسامی دارد که می‌توان آن‌ها را به منکرات فردی، خانوادگی، سیاسی، اجتماعی، اخلاقی و اعتقادی تقسیم کرد.
۱۹. فراموش کردن امام راحل، شهدا، جانبازان، اسوه‌ها و الگوهای انقلاب و ایثارگران.
۲۰. دروغ‌پردازی و نشر اکاذیب، جهت تضعیف نظام اسلامی.
۲۱. بی‌ بصیرتی و بی‌تفاوتی در مقابل فتنه‌گری و آشوب دشمنان داخلی و خارجی.
۲۲. پذیرفتن طاغوت‌ها و رهبری ناالهان و کافران.
۲۳. تساهل و تسامح در اصول ارزشی و انقلابی.
۲۴. جاسوسی برای بیگانگان.
۲۵. تبلیغات به نفع دشمن.
۲۶. ترک امر به معروف و نهی از منکر. (موارد ذکر شده برگفته از مفاهیم قرآنی و سخنان امام راحل و مقام معظم داشتن منافع حزبی، جناحی بر مصالح اسلام و نظام رهبری است)

نراقی، جامع السعادات، ج ۲، ص ۳۲۴ و ۳۲۵ (۳۲۵)

۵-۳. پذیرش نصایح دیگران

آمران به معروف و ناهیان از منکر - به خصوص عالمان و

دانشمندان - باید حرف دیگران را در مورد خود پیذیرند و از ارشاد و امر به معروف آن‌ها، ناراحت نشوند و با تمام وجود

از آن استقبال کنند تا با این رفتار و پندپذیری، الگو و اسوه‌ای باشند برای دیگران.

۵-۴. پرهیز از غرور و خود فریفتگی

امام خمینی؛ در این باره می‌فرماید:

سزاوار است که آمر به معروف و ناهی از منکر در امر و نهی و مراتب انکارش مانند پزشک معالج مهربان و پدر با شفقت

باشد که مراعات مصلحت مرتكب را می‌نماید، ... قصدش را فقط برای خدای متعال و رضایت او قرار دهد و این کارش را

از آلودگی‌های هوای نفسانی و اظهار بزرگی، خالص نماید و نفس خودش را منزه نداند و برای آن بزرگی یا برتری بر

مرتكب نبیند، که چه بسا برای شخص مرتكب گناه - و لو

گناهان کبیره - صفات خوب نفسانی باشد که مورد رضایت خدا می‌باشد و خداوند متعال او را به خاطر این صفات دوست

دارد، اگرچه کار او مورد بعض خداوند می‌باشد و چه بسا آمر و ناهی، عکس او باشد، هرچند بر خودش پوشیده است. (روح الله

موسی خمینی، تحریر الوسیله، ج ۲، ص ۳۲۱)

مصاديق منکرات

- منکر که مقابل معروف است به کاری گفته می‌شود که در نزد عقل و شرع، محکوم و دردیف گناه و کارهای زشت قرار گرفته باشد و موجب باخواست الهی در روز قیامت شود. منکرات انواع و اقسامی دارد که می‌توان آن‌ها را به منکرات فردی، خانوادگی، سیاسی، اجتماعی، اخلاقی و اعتقادی تقسیم کرد.
- در این بخش به بعضی از منکرات سیاسی اشاره می‌شود، که متأسفانه بسیاری از آن‌ها در جامعه از سوی افراد جاهل و یا مغرض رواج دارد و بعضًا قبح آن‌ها از بین رفته و حتی به معروف تبدیل و ملکه جان عده ای گردیده است.
۱. قانون‌گریزی و فرار از نظم اجتماعی.
۲. ایجاد اختلاف و دو دستگی بین مردم و نیروهای معتقد به نظام و انقلاب.
۳. نادیده‌گرفتن مصلحت انقلاب و آرمان‌های آن و مقدم برگفته از مفاهیم قرآنی و سخنان امام راحل و مقام معظم رهبری است)

اللَّهُمَّ إِنِّي نَسْأَلُكَ مَلَائِكَةَ الْجَنَّةِ وَلَا
نَسْأَلُكَ شَرِيكَكَ لِمَا يَرِيدُ
لَا نَسْأَلُكَ مَالًا يَرِيدُ
لَا نَسْأَلُكَ حِلَالًا يَرِيدُ

خدا يا شفاعت امام حسین (ع) را
روز ورود در صحنه محشر به من روزی کن

س

د

ل

ح

س